

Dr. Szalma József*

Az új magyar Alaptörvény és a precedensjog

I.

Magyarország Alaptörvényéről

Meghozatal, hatálybalépés

Magyarország Alaptörvényét az Országgyűlés 2011. április 18-ai ülésnapján fogadta el, mely felváltja az 1989. évi rendszerváltást követően többször módosított, és ez által európai értelemben harmonizált 1949. évi XX. törvényt, miután az Országgyűlés Elnöke, *Kövér* László és a (korábbi) Köztársasági Elnök, *Dr. Schmitt* Pál, az Országgyűlés által elfogadott szöveget aláírták. Az Alaptörvény 2012. január 1-én lépett hatályba. Az Alaptörvényt az Országgyűlés az 1949. évi XX. törvény 19. paragrafus (3) bekezdés a) pontja és a 24. paragrafus (3) bekezdése alapján fogadta el.¹

Szerkezet

Az Alaptörvény a következő részekre tagolt: (1) A *preambulumra*, melynek elnevezése: **Nemzeti hitvallás**, újbekezdésekkel, numeráció nélkül; (2) az *alapvető meghatározásokra, célokra*, melynek elnevezése: **Alapvetés**²; (3) a viszonylag *normatívnak* minősíthető részre, melynek címe: **Szabadság és felelősség**³; (4) az *állami szervekre* vonatkozó rendelkezésekre, melyeknek felcíme: **Az állam**. Ebben a fejezetben az *Országgyűlésre*⁴, a *köztársasági elnökre*⁵, a *kormányra és államigazgatás-*

* *Dr. Szalma József* akadémikus, a *Vajdasági Tudományos és Művészeti Akadémia* rendes tagja, az *MTA* doktora, a *Miskolci Egyetem* tiszteletbeli doktora, egyetemi tanár, *Újvidéki Egyetem, Jogtudományi Kar, Polgári Jogi Tanszék, Újvidék*

¹ Alaptörvény, Záró rendelkezések, 2. bekezdés.

² Ld. A-T cikkeket.

³ Ld. I.-XXXI. cikkeket.

⁴ Ld. 1-7. cikkeket.

⁵ Ld. 9-14. cikkeket.

ra⁶, az önálló szabályozó szervekre⁷, az Alkotmánybíróságra,⁸ a bíróságra⁹, az ügyészségre¹⁰, az alapvető jogok biztosára (ombudsman)¹¹, a helyi önkormányzatokra¹², az országos és önkormányzati költségvetésre¹³, a Magyar Honvédségre¹⁴, a rendőrségre és a nemzetbiztonsági szolgálatokra¹⁵, a rendkívüli és szükségállapotra vonatkozó¹⁶; továbbá a (5) **Záró rendelkezések** emelhetők ki.

Az Alaptörvény jogi természetéről, a magyar alkotmányi jog fejlődésmenetéről – történelmi és chartális jelleg

Úgy tűnik, első olvasatra, hogy az Alaptörvény két egyidejű minősítése állapítható meg: (1) a *történelmi* alkotmányozás, (2) a *chartális* alkotmányozás.

A két minősítés, véleményem szerint, csupán látszólag mond egymásnak ellent.

(1) Magyarország alkotmányi jogi fejlődésmenetét alapvetően a *történelmi alkotmányozás* jellemzi. Közismert, hogy a történelmi alkotmány-típus (melynek európai példái az angol és magyar jogfejlődés), doktrináris jogi jellegzetessége arról szól, hogy az Alkotmányt nem egyszerre, egy időben, mintegy a törvényeket szupremáló, szisztematikus kódexben (chartális módon) hozzák meg, hanem idők során, nemzeti, gazdasági és politikai sorsfordulókon, tehát sarkalatos helyzetekben, egymásra épülően, folyamatosan. A szűkebb értelemben vett történelmi Alkotmány tehát az időben eltérő, egymást követő sarkalatos törvények rendszerében nyer kifejezést, kinyilatkoztatást. A történelmi alkotmányozás további jellemzője az, hogy a későbbi alkotmányos, sarkalatos törvény nem szünteti meg a korábbi. Általában a korábbi és később fo-

⁶ Ld. 15-22. cikkeket.

⁷ Ld. 23. cikket.

⁸ Ld. 24. cikket.

⁹ Ld. 25-28. cikkeket.

¹⁰ Ld. 29. cikkeket.

¹¹ Ld. 30. cikket.

¹² Ld. 31-35. cikkeket.

¹³ Ld. 36-44. cikkeket.

¹⁴ Ld. 45. cikket.

¹⁵ Ld. 46-47. cikkeket.

¹⁶ Ld. 48-54. cikkeket.

gant sarkalatos (alkotmányi jellegű) törvény rendszerint egymással azért nincsenek ellentétben, mert más a tematikájuk, társadalmi és jogkörnyezetük. Amennyiben azonban erre mégis sor kerülne, jogértelmezés kérdése, hogy az utóbb meghozott alkotmányügyi törvény, amennyiben kifejezetten ugyanarról a tematikáról szól, kiiktatja-e a korábbi. Egyébként a chartális Alkotmány kifejezetten kiiktatja a korábbi Alkotmányt.

Ismeretes, hogy az egyetemes alkotmánytörténeti doktrína az Alkotmányon, az *abszolút hatalom korlátozását* érti. Jobbára ez az alkotmányfelfogás a kontinentális (a francia) és transzatlanti (amerikai) alkotmányozás idejére (XIX. sz.), de úgy tűnik, teljes kontinentális Európában, ennél sokkal korábbi idősakra is tehető. Ez utóbbi megerősíthető, többek között, a magyar alkotmányfejlődés esetében, tényként. Kezdődik az *államalapítói szent István Királyunk* törvényeivel (1003-1036). Nekünk, magyaroknak, bárhol éljünk is, ezekre, különösen az Intelmekben foglalt értékrend tekintetében, csak tisztelettel tekinthetünk, hiszen ezek az akkori és mai korhoz is tartós üzeneteket tartalmaznak: a gyengék és elesettek, továbbá a nők és a gyermekek, a család fokozott oltalmát, az idegenekkel szembeni türelmet és megbecsülést jelenti /igaz, azzal a feltétellel, hogy az ország törvényeit (fenségét) tiszteletben tartják/. E törvények, erkölcsi értékeivel tehát a királyi hatalmat (mai nyelven, a legfelsőbb hatalmat) is korlátozzák.

Második rendkívül jelentős tétele a magyar alkotmányfejlődésnek a II. Endre által meghozott 1222. évi *Aranybulla* mely lehetővé tette a királyi hatalommal szemben álló ellenállási jogot, igaz, a nemesek javára, mentesítvén őket az adózás alól, az ország oltalmazásához való hozzájárulás fejében. Ez azonban később módosult, ugyanis 1848.-as évi alkotmányi jogi jellegű törvények, különösképpen a XV. tv., mely meghirdeti a törvény előtti jogegyenlőséget, - megszünteti a születés szerinti privilégiumokat, tehát a közjóhoz a nemesek is hozzá kell járuljanak, akár adózás címén.

A harmadik tétel, a rendi alkotmányozás idején *Werböczy Tripartituma* volt (1714, megjelent Bécsben, 1717-ben, latinul), később, a Mohácsi vész után, Kolozsvárott és másutt magyarul, azóta, számos közép-európai nyelven (németül, horvátul, utoljára szerbül, 1906-ban), legalább hatvan kiadást ért meg. A *Tripartitum corpus nostram Hungaricam*, II. Ulászló lengyel származású, jószándékú, de a korabeli

magyar gondokat nem mindig értő magyar király uralkodása idején keletkezett kartális jellegű Kódex tartalmazta a királyi (korabeli konvergencia európai dekretális jogot), a köz- és magánjogot és a szokásjogot. (Ld. pl. az újabb Magyar alkotmánytörténeti irodalomban Mezey Barna professzor műveit). A Tripartitumnak különös jelentősége van és egyfajta második intelem. Az európai Worms-i tanácskozás után, vagy hatására jön létre, ahol is a reformátusok és a katolikusok szigorú kánonjogi disputája hangzott el, Werbőczy türelmi és közép-európai oltalmi összefogás irányában történő figyelmeztetése ellenére. Ugyanis Közép-Európát, Magyarországot, hódítási törökveszély fenyegette. Werbőczy Tripartitumát Ulászló nem írta alá (ennél fogva nem volt meg a hatálybalépéshez szükséges szentesítés), bár helyes és jó lett volna. Ennek hiányában (nem tudni, hogy a Wormsi consensus hiányában) azonban a megyék jóvoltából, Werbőczy Tripartituma eljutott az történelmi ország minden területére. Habár formálisan, királyi szentesítés hiányában, nem lépett hatályba, legalább szokásjogként működhetett, a Mohácsi vész (1526) követően három részre szabdalta országban. Werbőczy Tripartitumának folytatása is volt, az erdélyi Approbatákban. Amiknek egy időben külön, összetett története volt. A történelmi Délvidékről ne is beszéljünk, mert ennek is súlyos története volt és van. Egyébként, Werbőczy Tripartituma, mely összhangban állt a korabeli európai rendi alkotmányfelfogással, mint akkori kartális alkotmány, teljes kódexként tartalmazta mind a köz- mind a magánjogot, miközben a szokásjogot, beleértve a helyi szokásokat, helyesen előnyben részesítette a központi dekretális (királyi) joggal szemben. Werbőczy kódexe fogalmazza meg a Szent-Korona tant. E tan nem a konkrét király főhatalmát szabja meg. A korona szimbólumával fejezi ki, mai magyar nyelven (a kulturális, nyelvi és alkotói) hovatartozást, disputák és értékek mentén, egységet, együvé tartozást, a szétszakítottság közepette.

A tendenciális sarkalatos törvényhozás fejlődésmenetének áttekintése nem mellőzheti II. Mátyást, aki igazságosként, a hódítói törökveszély idején, megtette az oltalom iránti intézkedéseket. Mátyásnak, Bécs érdektelensége miatt, voltak arrafelé történő túlkapásai.

A negyedik fontos állomása a magyar alkotmánytörténetnek, a *polgári korszak*. Ennek *előzménye* a *Széchenyi* és az ifjú *Deák*, nemkülönben a költő *Kölcsey* neveivel és személyiségeivel fémjelzett korszak, az 1830-1844-es évi, mai szempontból nem félre értendő liberális tör-

vényhozás, melyben az akkori Diéta (mai Országgyűlés) megkísérelte a rendi társadalom modern, polgári korszak felé történő fokozatos áttérését. (A liberális szó akkori jelentéstartalma nem volt más, mint jogos nemzeti, nyelvi, gazdasági és tudományos emancipáció). A törvényhozási korszakban jelentős törvények születtek, mégpedig a közjó érdekében történő térítéses kisajátításról, a bányatörvények, a közkereseti társaságokról szóló törvény, stb. Nem utolsó, inkább elsősorban, Széchenyi jóvoltából (1825), jött létre a *Magyar Tudós Társaság*, a mai *Magyar Tudományos Akadémia* előde. Széchenyi a Hitelben hitt (1830), de az olyanban, mely a nemzetgazdaságot előre viszi és nem hátra.

Sajátossága volt a magyar rendi alkotmányfejlődésnek, hogy a liberális alkotmányfejlődés előtti hosszú szakaszban az Országgyűlésnek (Diétának) nem *törvényhozási* hatásköre volt, inkább törvénykezési, azaz mai jogi nyelven bírói, *ítélkezési* hatalma volt. (Ld. Mezei Barna Magyar jogtörténet, Magyar alkotmánytörténet). A Diéta fokozatosan vette át az abszolút királyi főhatalomtól, egyfelől, az ítékezés jogát, majd a törvényhozás jogát. Végül a polgári korban a Kúria precedensi jogforrási értékkel vállalta át a Diétától az ítékezési (jogalkalmazási) funkciót.

A történelmi magyar alkotmányozás fejlődésmenetének ötödik, legjelentősebbnek tekinthető sarkalatos törvénye, a rendi társadalommal való radikálisnak induló szakítást, és a polgári korszak felé történő határozottabb irányultságot az *1848-as évi XV. törvény* jelentette, mely mindössze két bekezdésből állt: (1) Kinyilvánította az avicítás megszüntetését. Más szóval a nemesi előjogok törlését. Megszabván, hogy az állampolgárok, osztályuktól, származásuktól függetlenül, *egyenlők a jog előtt*, ennél fogva az adózás a nemeseket is terheli. A magyar nemzetet nemcsak a nemesség tagjai, hanem a magyar nemzetből kirekesztett magyar nép is képezi. (2) Jelezte, hogy a magyar jogrendszer a *precedensi* jogforrásról (Kuriális jog), vagyis a bírói jogról, áttér az Országgyűlés alkotta *kódexjogra*. Ezáltal elhatározta, hogy ezentúl a polgári jogi kódex fogja szabályozni a polgári jogi kapcsolatokat. Erre ugyan hamar nem került sor, de fontos, a korszakot meghatározó alkotmányi jogi céltétel volt.

Az 1848-1849. évi magyar polgári forradalom idegen (orosz) közbenjárási úton történő leveretetésével (1849), 1861-ig megszűnt a Magyar Országgyűlés. Ugyanis addig az osztrák császár, abszolút uralkodóként pátenseivel kormányzott Magyarország teljes történelmi terü-

letein. 1861-ben azonban az absztrakt értelemben vett Osztrák Császár és Magyar Király jóváhagyásával, az *Ideiglenes Törvényhozási Intézkedések* révén, részben helyreállt az Országgyűlés törvényalkotási joga. (Igaz, az osztrák 1855. évi telekkönyvi rendtartás érvényben tartásával, a megfelelő magyar törvények meghozataláig. Utóbbiak a XIX. század második felétől lassan ugyan, de megtörténtek). Ettől kezdve számítható a relatív monarchia felé vezető út kezdete. Utólag minősítve, nagyon fontos kérdés, hogy az OÁPTK (1811), ha oktrojált jellegétől fogva is, komoly hatást gyakorolt a magyar polgári jogra. Ugyanakkor a német 1896/1900 évi BGB is. A XIX. század második felében rendkívül jelentős partikuláris polgári jogi kódexek jönnek létre, majd a századforduló idején, 1900-ban teljes magyar polgári jogi kódex, pandekta rendszerben. Hiányosságai ellenére, jelentős.

1867-ben (*Kiegészékes Alkotmány*) létre jön a duális, relatív (osztrák-magyar) monarchia, - szemben a korábbi, 1861-ig, abszolút (Magyar Országgyűlést mellőző), Monarchiával -, mely helyreállítja a Magyar Országgyűlés törvényalkotási jogát, a nem közös ügyekben. Habár szűk alkotmányi jogi keretben, ezzel élt is a Magyar Országgyűlés. Jelentős törvényeket alkotott, mint az 1875. évi európai szintű Kereskedelmi törvénykönyv, nemkülönben az 1896. évi Családjogi törvény. Ebben az időszakban az osztrák, eredetileg 1855. évi Telekkönyvi rendtartást számos magyar törvény módosítja. A XIX. század második felében létre jönnek a *partikuláris polgári jogi kódexek (részkódexek)* mint pl. *Apáthy* nevével fémjelzett *Kötelmi jogi tervezet* (1883). A XX. század során létrejönnek, 1900-tól kezdődően a *teljes magyar PTK tervezetek*, melyeknek legjelentősebb változata az 1928. évi MJT Szász Béla, Százi Schwarz Gusztáv, Szladits Károly és mások tudományos hozzájárulásával.

A hetedik történeti alkotmányi jogi fejlődésmeneti szakasz az oktrojált *Trianonnal* (1918-1920) kezdődik, mely az országot és népét, jogalap nélkül és igaztalanul "kollektíve" "bűnösnek" tartotta, ennél fogva elszakította az ország történelmi területeit és népeit, és őket nem sok európai tapasztalattal rendelkező, *ún. utódállamokra*, sokak szerint, ezeknek kényére-kezdvére, bízta. A kollektív bűnösség indokolatlan volt. *Ormos* Mária akadémikus történész (MTA) Újvidéken megtartott nagy figyelmet keltő előadásában, érvelése szerint, a hadbalépés joga az 1867. évi kiegészékes Alkotmány értelmében, nem a magyar királyt, hanem

formálisan a vele perszonális unióban levő osztrák császárt illette meg. Ennél az alkotmányi jogi kompetenciánál fogva, hiábavaló volt a nem perdöntő magyar hadbalépés iránti magyar kormányzati ellenkezés. Trianon ezt nem vette figyelembe, hiába apellált pontos, jogos és okos érvekkel, gróf *Apponyi* Albert (ld. pl. *Máthé* Gábor Trianonról és a II. VH utáni párizsi döntésről szóló objektív, többnyelvű dokumentumgyűjteményét, Budapest, 2008, mely nem kommentál, csupán a nagyhatalmi oktrojált egyezmények szövegéről szól).

A II. világháború után Magyarországot (ismételt Párizsi nagyhatalmi döntés alapján, 1946) európai hovatartozásától, jogállamisági ismérveitől megfosztották és *oktrojáltan*, ún. szovjethatalmi katonai és politikai kontroll révén, jogállamiság helyett, ún. államszocialista (*politikai*) állammá alakították át. Az 1989-es évi *rendszerváltás* tette lehetővé, hogy Magyarország visszatérhessen saját és európai hagyományaihoz (*Mádl* Ferenc). Hogy mennyi akadály mentén - az nem a határon túli magyarokon múltott. Bár, a határon túli magyarok, csendesen és nemigen távolról, támogatták a rendszerváltást

Az Alkotmány nemcsak *hatalomkorlátozást*, de egy nemzet helyzetét is fémjelzi, ami a magyar alkotmányfejlődés során, rá nézve nem egyszer, kedvezőtlen történelmi körülményektől vált függővé. Ugyanakkor, ehhez képest, jelenti az *államformát*, - továbbá a polgári korszaktól kezdődően, a *hatalomági megosztást*, ebben a jogalkotási, igazságszolgáltatási és kormányzati és államigazgatási hatalom relatív önállóságát. Az utóbbi tekintetében előforduló "*megkésettség*" (ennek néha látszata, néha valósága) nem abból fakad, hogy az alkotmányfejlődés során nem volt volna megfelelő, európai szintű magyar alkotmányi jogi doktrína. Ellenkezőleg, ez, folyamatosan európai szintű volt; más kérdés, hogy az ország szerves alkotmányi jogi fejlődésmenete idegen hatalom, vagy nagyhatalmi döntések következtében vagy meghiúsult (ellehetetlenült), vagy csupán korlátozott mértékben volt megvalósítható (*Mezey* Barna, Magyar jogtörténet, Magyar Alkotmánytörténet, *Máthé* Gábor, Trianon, Párizs).

A rendszerváltás (1989) kiemelkedő eredménye volt az *Alkotmánybíróság* intézményesítése, melynek hatásköre a jogharmonizációs időszakban, azaz az európai csatlakozási folyamat során (1989-2004) a törvények *előzetes* és *utólagos alkotmányossági kontrolljára* irányult. A negatív alkotmányossági kontroll nem volt elegendő ahhoz, hogy a soro-

zatos privatizációs tévedésekre ne kerüljön sor, ami analógiaként bekörözött a határon túli magyarság sorsára nézve is. Mellőzték a vagyonszűkítést és előtérbe helyezték az eladási privatizációt, a mi az államháztartásnak csupán ideiglenes javakat teremtett.

Az új Magyar Alaptörvény (2011) annyiban „történelmi”, amennyiben szimbolikusan magában foglalja a *szerves alkotmányjogi fejlődés* alapvető értékeit.¹⁷ *Megtagadja* azonban az alkotmány *oktrojált és szélsőséges változatait*¹⁸, mégpedig azzal a rendelkezéssel, mely elfogadja a múlt, pozitív, és idők folyamán bevált alkotmányi jogi értékeit. A Preambulum – azaz az Alaptörvény Nemzeti hitvallás c. fejezete – szerint ugyanis Magyarország nem ismeri el történelmi alkotmányunk *idegen megszállások* miatt bekövetkezett felfüggesztését. Ugyanakkor az Alaptörvény tagadja a magyar nemzet és polgárai ellen, a nemzeti-szocialista és kommunista *diktatúrák* uralma alatt elkövetett bűnök elévülését. Az Alaptörvény nem ismeri el az 1949. évi kommunista alkotmányt, mert szavai szerint egy zsarnoki uralom alapja volt, ezért kinyilvánítja érvénytelenségét.¹⁹ Ugyanakkor a Preambulum szerint *„tiszteljük más népek szabadságát és kultúráját, együttműködésre törekszünk a világ minden nemzetével”*.²⁰ A Preambulum kiemeli, hogy *“az emberi élet alapja az emberi méltóság”*, továbbá, hogy *“az egyéni szabadság csak másokkal együtt működve bontakozhat ki.”*²¹ Az együttműködés keretei a *család* és a *nemzet*, melynek összetartozási elemei *“a hűség, hit és szeretet”*. *“A polgár és az állam közös célja a jó élet, biztonság, a rend az igazság és a szabadság kiteljesítése”, a munka és az emberi szellem teljesítményének elismerése, “az elesettek és szegények megsegítése”, továbbá az, hogy az állam szolgálja polgárait, ügyeiket méltányosan, visszaélés és részrehajlás nélkül intézi.*²²

¹⁷ Ld. Alaptörvény, Nemzeti hitvallás, azaz a Preambulum 19. számozatlan bekezdése; Alaptörvény, R) cikk, (3) bekezdés.

¹⁸ Ld. Alaptörvény, Nemzeti hitvallás, 19. számozatlan bekezdés.

¹⁹ Ld. Nemzeti hitvallás - Preambulum, 20. számozatlan bekezdés. Az Alaptörvény szavai szerint, *“nem ismerjük el történelmi alkotmányunk idegen megszállások miatt bekövetkezett felfüggesztését. Tagadjuk a magyar nemzet és polgárai ellen a nemzeti-szocialista és kommunista diktatúrák uralma alatt elkövetett embertelen bűnök elévülését.”*

²⁰ Ld. Alaptörvény, Nemzeti Hitvallás – Preambulum, 8. és 10. számozatlan bekezdés.

²¹ Ld. Alaptörvény, Nemzeti hitvallás - Preambulum, 11. -12. számozatlan bekezdés.

²² Ld. Alaptörvény, Nemzeti hitvallás, - Preambulum, 13.-18. számozatlan bekezdés.

A Preambulum alapértékei közé tartozik a *magyar nyelv, kultúra*, a magyarországi *nemzetiségek* nyelvének és kultúrájának, a Kárpát-medence *természet adta és ember alkotta értékeinek oltalma*.²³

A történeti jelleg mellett, ugyanakkor, az Alaptörvény *chartális* is, mert nemcsak a múltba, hanem a *jelenbe* és a *jövőbe* is néz. A Nemzeti hitvallás fejezetében az Alaptörvény megszabja, hogy az ország jogrendi alapját “*a múlt, a jelen és a jövő magyarjai közötti szerződés*” képezi.²⁴ Ugyanakkor *egy időben* lép hatályba,²⁵ ami egyébként nem a történelmi, hanem a chartális alkotmányokra jellemző. Az alaptörvény egyidejűleg történelmi és chartális azért is, mert a célok mentén érvényesíti az ún. *sarkalatos törvények* fogalmát, melyek az alaptörvényi célkitűzések mentén (nyilván rugalmas) operacionalizálására fognak törekedni, mintegy az alkotmány értékrendjének lehetséges érvényesítési eszközeként.²⁶ A sarkalatos törvények az Alaptörvény folytatásaiként foghatók fel.²⁷ Ez azonban nem jelenti azt, hogy más, nem kétharmados minősítésű, *egyszerű* parlamenti többséget igénylő törvények kevésbé jelentősek, ellenkezőleg, ezeknek is összhangban kell lenniük az Alaptörvény céljaival.²⁸ Az egyszerű, nem sarkalatos törvények közé tartozik pl., az a törvényi szabályozás, amely szavatolja azt, hogy a *hatósági eljárások részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn* belül nyernek elintéztést²⁹, hogy a döntések *indoklást* kell tartalmazzanak,³⁰ hogy a jogellenes eljárás esetén az állampolgár jogosult a neki *jogellenesen okozott kár* megtérítésére³¹, továbbá azt, hogy az állampolgár egyedül, vagy má-

²³ Ld. Alaptörvény, Nemzeti hitvallás, azaz Preambulum, 8. számozatlan bekezdés.

²⁴ Ld. Alaptörvény, Nemzeti hitvallás 25. számozatlan bekezdése.

²⁵ Ld. Alaptörvény, Záró rendelkezések, 1. bekezdés.

²⁶ Az Alaptörvény T cikkének (3) bekezdése szerint a sarkalatos törvény olyan törvény, amelynek elfogadásához és módosításához a jelen levő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.

²⁷ Az Alaptörvény meghatározása szerint Sarkalatos törvények közé tartoznak pl. a személyi szféra oltalmára vonatkozó törvény – VI. cikk (3) bekezdés; a házasság, a családok és a gyermek védelme, - L cikk; az egyházakra vonatkozó törvény, - VII. cikk (3) bekezdés; a pártok működéséről szóló tv. – VIII. cikk (4) bekezdés, beleértve az aktív és passzív választói jogot - XIII. cikk (1) bek.; a sajtószabadságról és véleménynyilvánítási szabadságról szóló törvény – IX. cikk (3) bekezdés.

²⁸ Ld. Alaptörvény, T cikk (3) bekezdés.

²⁹ Ld. Alaptörvény, XXIV. cikk (1) bekezdés.

³⁰ Ld. Alaptörvény, XXIV. cikk (1) bekezdés in fine.

³¹ Ld. Alaptörvény, XXIV. cikk (2) bekezdés.

sokkal együtt *panasszal*, vagy javaslattal forduljon, bármely közhatalmat gyakorló szervhez.³² Ide tartozik a *tudomány és a műszaki megoldások állami támogatása, az állam és a közszolgálatok hatékonysága, a közügyek átláthatósága, az esélyegyenlőség* fokozott oltalma érdekében meghozandó törvények sora.³³ Ide sorolható továbbá az a törvényhozás is, mely biztosítja a Magyarországon törvényesen tartózkodó személyek *mozgásszabadságát, jogát tartózkodási helyének szabad megválasztásához*, ugyanakkor minden magyar állampolgár jogát, hogy *külföldi tartózkodása esetén Magyarország védelmét élvezze*.³⁴

Az Alaptörvény a törvények alkotmányossági kontrollját az *Alkotmánybíróság* hatáskörébe utalja, megtartván az előzetes³⁵ és utólagos³⁶ kontroll intézményét. Az előzetes kontroll értelmében ugyanis az Alkotmánybíróság megvizsgálja az elfogadott, de ki nem hirdetett törvényeket. Az utólagos kontrollra sor kerülhet vagy (1) alkotmányi jogi egyéni panasz – adott törvény alkalmazása során megmutatkozó alkotmányellenesség, vagy (2) az erre felhatalmazott kezdeményezők (kormány, országgyűlési képviselők egynegyede, vagy az alapvető jogok biztosa) indítványa alapján.³⁷

Mindaddig, amíg az *államadósság* a teljes hazai össztermék felét meghaladja, a 24. cikk (2) bek. b)-e) pontjában foglalt hatáskörében a *központi költségvetésről, helyi adókról és illetékekről szóló törvények Alaptörvénnyel való összhangját* kizárólag az élethez és az emberi méltósághoz való joggal, a személyes adatok védelméhez való joggal, a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához való joggal, vagy a magyar állampolgársághoz kapcsolódó jogokkal összefüggésben vizsgálhatja felül, és ezek sérelme miatt semmisítheti meg.³⁸ Ennél fogva, az eddigiekhez képest, némileg csökken az Alkotmánybíróság szerepe és az államháztartási törvények alkotmányjogi kontrollja az alapvető jogokat sértő törvényi rendelkezésekre korlátozódik. E korlátozás azonban az államháztartás helyrehozatalának függvényében van. Ugyanakkor azon-

³² Ld. Alaptörvény, XXV. cikk, XXIV. cikk (2) bekezdés.

³³ Ld. Alaptörvény, XXVI. cikk.

³⁴ Ld. Alaptörvény, XXVII. cikk (1)-(2) bekezdés.

³⁵ Ld. Alaptörvény, 24. cikk (2) bekezdés a) pont.

³⁶ Ld. Alaptörvény, 24. cikk (2) bekezdés b),c), d), e), f) pontok.

³⁷ Ld. Alaptörvény, 24. cikk.

³⁸ Ld. Alaptörvény, 37. cikk (4) bekezdés.

ban az Alaptörvény jelentősen bővíti az Alkotmánybíróság hatáskörét, nevezetesen az egyéni panaszok révén.

Alapvető értékek, célok

Az alapvető célokat az Alaptörvény Preambulumának (Nemzeti Hitvallás) folytatásában, (az A-T cikkekben) határozza meg.

Ezek közül a következőket emelném ki:

(1) *A jogállamiság iránti elkötelezettség. Hatalomági megosztás.* Erre irányul, többek között, a B) cikk, melynek (1) bekezdése kihangsúlyozza, hogy Magyarország *független, demokratikus jogállam*. A (2) bekezdés szerint, államformája *köztársaság*. A (3) bekezdés szerint pedig, a *közhatalom forrása a nép*. A (4) bekezdés szerint a nép hatalmát választott *képviselői útján, kivételesen közvetlenül* gyakorolja.³⁹ Fontos tétel a preambulumban C) cikke, melynek (1) bekezdése szerint a Magyar Állam működése a *hatalom megosztásának* elvén alapul. A (2) bekezdés szerint pedig *senkinek a tevékenysége nem irányulhat a hatalom erősztésére* vagy gyakorlására, illetve *kizárólagos birtoklására*. Az ilyen törekvésekkel szemben törvényes úton mindenki jogosult és köteles fellépni.

(2) Ismeretes, hogy a polgári társadalom egyik alapelve az állampolgárok törvény előtti *jogegyenlősége*.⁴⁰ Ennek egyik fontos biztosítéka a *hatalommegosztás*⁴¹, melynek formális tartalma szerint az országgyűlés dolga a törvényhozás, a bíróság dolga a jogalkalmazás, a végrehajtás, azaz az államigazgatás dolga pedig, a törvények érvényesítési feltételeinek biztosítása.

Hatalomági keveredésnek nevezi a jogösszehasonlítási doktrína, legalábbis a chartális jogban, azaz az olyan jogrendszerekben, melyekben a jog kizárólagos alaki forrása a parlamentben meghozott törvény lehet, azt, ha a végrehajtó hatalom a parlamenttel párhuzamos jogalkotói szerepet vállal, vagy nyer, mondjuk, netán a kormányzati rendelet felülbírája a parlament által meghozott törvényt és ahelyett, hogy a törvényt

³⁹ A néphatalom közvetlen gyakorlása, pl. országos népszavazás útján, - Alaptörvény, 8. cikk.

⁴⁰ Alaptörvény, XV. cikk (1) bekezdés első mondata. A nők és a férfiak egyenjogúságát a XV. cikk (3) bekezdése szabja meg.

⁴¹ Ld. Alaptörvény, C) cikk (1) bekezdés.

vége hajtaná, törvénytől független, új alanyi jogosultságot hozna létre, vagy korábban szerzettekét szüntet meg. Ezen álláspont szerint, ugyanakkor a bírói hatalom sem „nyúlhat be” a törvényhozási szerepkörbe, mondjuk azáltal, hogy extenzív (tág) értelmezéssel él, vagy azáltal, hogy törvény szavával vagy szellemével ellentétes precedenseket hoz létre. Az Alkotmánybíróságnak sem lehet normaalkotó jogosultsága, legfeljebb negatív értelemben, azáltal, hogy az ország jogrendjéből kiiktathatja az Alaptörvénnyel ellentétes jogszabályokat. Megfontolás tárgya lehet, a sarkalatos törvények alkotása során, hogy a Legfelsőbb Bíróság (az Alaptörvény szerint a Kúria) megtarthatja-e a hatályos bírósági törvény szerinti, de az Alaptörvénnyel is szentesített kötelező érvényű, nem egyes esetekre vonatkozó állásfoglalási jogosultságát. Sokan úgy gondolhatják, hogy ez megszüntetné az ún. jogegységesítési funkciót. Kérdés azonban az, hogy erre a „jogegységesítésre” szükség van-e, ha abból indulunk ki, hogy a törvény már „egységes”, van neki szava és szelleme, ennél fogva “minden benne van”, és ami benne van, értelmezés útján (logikai, nyelvi, rendszerező, szűk, tág, analógia, stb.) megismerhető; továbbá arra, hogy a magyar alkotmányfejlődés polgári fázisában, sőt ún. szocialista fázisában is (sic) lemondott az egyébként flexibilisnek és jogfejlesztőnek mutató precedens jogforrási jogrendszerrel (1848. évi XV. tv., 1956 utáni törvények). E dilemmát a sarkalatos törvényeknek kellene feloldani, bár ez immáron lehetetlennek tűnik – hiszen a kétely megoldását már *expressis verbis* elvégezte az Alaptörvény. Maradt az alsó fokú bíróságokat kötelező, a Legfelsőbb Bíróság jogegységet biztosító határozatok lehetősége. Hogy ez befolyásolhatja-e a jogorvoslati rendszert és annak konzisztenciáját, már elvált, de talán elválík. Mindenesre, a szigorú hatalomági megosztás a legtöbb kontinentális jogrendszerben (német, francia, stb.) a legfelsőbb bíróságnak nem ad kasszációs funkcionál sem többet, sem kevesebbet, ami azt jelenti hogy e bíróság csupán konkrét, rendkívüli vagy rendes jogorvoslatok mentén jár el, ezeken kívül nem. Precedenseket nem alkothat. Az ún. autentikus értelmezés dolga nem a bíróság, hanem a jogalkotó feladata, a feladat azé, aki meghozta a törvényt és nem azé, aki alkalmazza. Megjegyezhető, hogy a XIX. század második felében, a magyar Legfelsőbb Bíróság (Curia) európai szintű precedenseket alkotott, különösképpen a polgári jog területén, a magyar törvényi jogszabályok, (korabeli osztrák) alkotmányi jogi „szorítás” közepette előálló, hézagos jellege miatt. Ilyetén és

akkoriban, a precedensi jognak volt jelentős tere és fontos rendeltetése. Most az Országgyűlés dolga, hogy jó és felelős törvényeket hozzon, hogy a Legfelsőbb Bíróság (Kuria) ne legyen jogfejlesztő jogalkotó, hanem jogértelmező. Ez semmiben sem csökkentené *kreatív funkcióját*, kezében van a helyes és jó *jogértelmezés* (szisztematikus, logikai, nyelvi, stb.) funkciója. A precedensi jog is létjogosult, csupán létjogosultsága jócskán attól függ, hogy az Alaptörvény kétféle jogforrást ismer-e el, pl. egymás mellett a törvényhozóit és bíróit. Szerintem az Alaptörvény ebben lényegében egyértelmű, tehát abban „marad”, hogy az Országgyűlés rendeltetése a törvények meghozatala, a bírósági feladat pedig marad a törvények kreatív alkalmazása, a jogértelmezési szabályok keretében. Mégis, az Alaptörvény értelmében fenntartott kötelező jogegységi álláspontok a Legfelsőbb Bíróságnak közvetetten jogalkotói funkciót is biztosít. Megjegyezhető, ugyan, hogy a Legfelsőbb Bíróság (nemcsak) elnevezésében változik, felveszi a hagyományos Kúria kifejezést. Nyilván ennél fogva tartja fenn a *kötelező jogegységi határozatokat*, a *jogalkalmazás egységesítése* céljából, ily módon a Kúriát egyfajta precedensi funkcióval is ellátva, közvetetten másodlagos, törvény keretében megszabott, jogértelmezési-jogforrási jelleggel.⁴² Ezáltal tehát a marad a kettős jogforrási rendszer (parlamentáris és bírói). Ez hatalomági keveredési problémát is jelenthet, amennyiben strict jelentésű törvényi normát a jogegységi LB (kuriális) határozat extenzíven értelmezné. Nyilván ennél fogva irányozza elő az Alaptörvény az Alkotmánybíróság azon feladatkörét, hogy túlmenően alaptévékenységén, a törvények alkotmányossági kontrollján, alkotmányi jogi panasz alapján, felülvizsgálhatja a jogerős bírói döntésnek az Alaptörvénnyel való összhangját.⁴³ A kötelező legfelsőbb bírósági jogegységi funkciót illetően, abból is adódhat eljárásjogi, alkotmányi jelentőségű probléma, ha e funkciót úgy fogjuk fel, hogy azért szükséges, mert a jogalkalmazásban előfordulhat egyazon jogi norma különböző, alsóbb fokú bíróságok által történő eltérő értelmezése. Amint ezt észleli, a jogegységesítés érdekében a Legfelsőbb Bíróság konkrét jogeset nélkül is értelmezi az adott normát. Kérdés azonban, hogy ezen értelmezés után, mi van a korábban meghozott, ettől eltérő jogerős döntéssel, határozatokkal. Nyilván a probléma megoldott-

⁴² Ld. Alaptörvény, 25. cikk (1), (2) bekezdés.

⁴³ Ld. Alaptörvény, 24. cikk (2) bekezdés d) pont.

nak tűnik, vagy megoldható, rendkívüli perorvoslattal, vagy felülvizsgálati eljárással. Ám ez kihatással lehet az igazságszolgáltatás tartamára, a jogbiztonságra, a szerzett jogosultságokra, a polgári jogi törvények jövőbeni, vagy visszaható hatályára, stb. Ismeretes, hogy a polgári jog nem favorizálja a visszaható hatályt. A szigorúan hatalomági megosztási rendszerekben azért nincs szükség a kötelező legfelsőbb bírósági állásfoglalásokra, mert az egyéni kérelemre benyújtható rendes és rendkívüli jogorvoslati rendszer elegendő fellebbviteli instanciát nyújt a helyes jogértelmezés tekintetében, kezdve már a fellebbezéssel, vagy akár a (vegyes rendes és rendkívüli perorvoslati jellegű) felülvizsgálattal is. Ennek jogalapja nemcsak a tények nem kielégítő megállapítása, hanem az anyagi és eljárási jog téves alkalmazása. Adott esetekben az anyagi és eljárási jog rendes vagy rendkívüli perorvoslat alapján, felkerülhet a Legfelsőbb Bírósághoz, melytől elvárható *prima facie* a helyes jogértelmezés, külön jogegységi, utólagos, kérelmekről független, határozat nélkül.

Az Alaptörvény egyébként a többfokozatos, *többszintű* bírói eljárást irányozza elő.⁴⁴ Az Alaptörvény kihangsúlyozza a *bírói függetlenséget* és azt, hogy bíróság csupán a *törvényeknek* vannak alárendelve, vagyis ítélezési tevékenységükben (politikailag) nem utasíthatók.⁴⁵ A bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok *céljával* és az Alaptörvénnyel összhangban *értelmezik*. Az Alaptörvény és a jogszabályok *értelmezésekor* azt kell feltételezni, hogy a *józan észnek* és *közjónak* megfelelő, *erkölcsös* és *gazdaságos* célt szolgáljanak.⁴⁶ Jó intelem ez, csak fontosak a mércék. Ezeket jócskán ki kell dolgozni a sarkalatos törvények mentén, esetleg kivételesen, a polgári jognak nemigen tetsző, visszamenő hatállyal. Gondolom, ehhez hozzá kellene fűzni az értelmezésre kerülő jogszabály jelentéstartalmát és annak célját. A cél nem lehet mindig gazdasági, lehet pl. szociális, stb.

(3) *Az alapvető emberi jogok tiszteletben tartása.* Kiemelném a XV. cikket, melynek (1) bekezdése szerint a törvény előtt mindenki egyenlő. Ugyanakkor a (2) bekezdés értelmében, az *alapvető jogokat* mindenkinek *bármely megkülönböztetés*, nevezetesen, faj, szín, nem,

⁴⁴ Ld. Alaptörvény, 25. cikk (4) bekezdés.

⁴⁵ Ld. Alaptörvény, 26. cikk (1) bekezdés.

⁴⁶ Ld. Alaptörvény, 28. cikk.

fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti, vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti *különbségtétel nélkül biztosítja*. A (3) bekezdése szerint a *nők és a férfiak egyenjogúak*. (4) Magyarország az *esélyegyenlőség* megvalósítását külön intézkedésekkel segíti. (5) Magyarország külön intézkedésekkel védi a *gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket*. Nemkülönbön fontos, a normatív részben, a *szabadság és felelősség* fejezetben kifejtett alapvető érték, mely szerint *az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani*. A (2) bekezdés szerint Magyarország elismeri az ember alapvető *egyéni és közösségi* jogait. A II. cikk szerint az *emberi méltóság* sérthetetlen. Minden embernek joga van az *élethez*, és az emberi méltósághoz. Az egyetemes és európai emberi jogi jogszabályokkal összhangban, az Alaptörvény e cikkének (1) bekezdése *tiltja a kínzást, az embertelen, megalázó bánásmódot*, vagy büntetést, valamint a *szolgaságban tartást*, nemkülönbön az *emberkereskedelmet*, továbbá az emberen történő, önkéntes hozzájárulás nélküli *orvosi kísérleteket*. A (3) bekezdés szerint pedig az Alaptörvény tiltja a fajnemesítést célzó gyakorlatot, az emberi *testrészek hasznoszerzési célú felhasználását*, valamint az *emberi egyedmásolást*.

(4) *A család és gyermek oltalma*. Kiemelném az L. cikket, mely (1) bekezdésében védi a *házasság* intézményét, mint *férfi és nő* között, az önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, valamint a *család* mint a nemzet fennmaradásának alapját. A hangsúly a nő és a férfi házasságán van és az ebből származó *gyermek*ek oltalmán. Ennek megfelelően a (2) bekezdés szerint Magyarország támogatja a *gyermekvállalást*. Az Alaptörvény II. cikke (in fine) értelmében, a *magzat* életét a fogamzástól kezdve, védelem illeti meg.

(5) *Az alapvető jogok oltalma*. Az Alaptörvény kifejezésre juttatja az alapjogokat, tehát azokat a jogosultságokat, amelyek mint alapvető értékek, az Alaptörvény közvetlen oltalma alatt állnak, elvben törvényi "közvetítés", azaz részletező normák hiányában is. Az alapvető jogok és kötelezettségek az Alaptörvény I. cikkének (3) bekezdésében törvényre bízta. Ezek között említhető az *élethez* való jog, a *lelkiismereti szabadság*, a *békés gyülekezési jog*, a *személyi szabadsághoz és személyi biztonsághoz való jog*, az *ártatlansági vélelem* büntetőbírói eljárás⁴⁷

⁴⁷ Ld. Alaptörvény, XXVII. cikk (2) bekezdés.

megindítása esetén.⁴⁸ Ehhez tartozik a *védelemre* és a *jogorvoslatra* vonatkozó jog.⁴⁹ Egyúttal az Alaptörvény elfogadja a *nullum crimen sine crimine et sine lege* szabályát, vagyis azt a jogszabályt, mely szerint senki sem büntethető olyan cselekményért, melyet e cselekményt megelőzően törvényi jogszabály nem tiltott.⁵⁰ Rendkívül jelentős, az uniós jogszabályokkal immáron összhangban levő rendelkezés, mely szerint a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított személyt a lehető legrövidebb időn belül szabadon kell bocsátani, vagy bíróság elé kell állítani. Ugyanakkor, akinek *szabadságát* alaptalanul, vagy *törvénytől kora korlátozták, kárának megtérítésére* jogosult.⁵¹ Fontos tétel a lelkiismereti szabadság keretében, a *vallásszabadság*, nemkülönben az *állam és egyházak közötti elkülönülés*.⁵² E szerint az állam és az egyházak különváltan működnek. Az egyházak önállóak. Az állam azonban a közösségi célok érdekében együttműködik az egyházakkal.

Az Alaptörvény külön, kiemelt alapelveként, a házasság, a család, és a gyermek oltalma említhető. Az alaptörvény *házasság* intézménye alatt mint *férfi és nő* között, *önkéntes* elhatározás alapján létrejött *életközösséget* érti. Az Alaptörvény mind a *házasságot*, mind a *családot*, mint a nemzet fennmaradásának alapját szabja meg. A *nők és férfiak egyenjogúak*.⁵³ Magyarország az *esélyegyenlőséget* külön intézkedésekkel segíti.⁵⁴ Magyarország külön intézkedésekkel védi a *gyermeket*, a *nőket*, az *időseket* és a *fogyatékkal* élőket.⁵⁵ Az Alaptörvény támogatja a *gyermekvállalást*.⁵⁶ A családok védelmét sarkalatos törvény szabályozza.⁵⁷ A *gyermekjogok* körében az Alaptörvény megszabja, hogy minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz. A szülőknek joguk van megválasztani a gyermeküknek adandó *nevelést*, de kötelességük kiskorú gyermekeikről *gondoskodni*. E kötelesség magában foglalja a gyerme-

⁴⁸ Vö. Alaptörvény, III. cikk, IV. cikk.

⁴⁹ Ld. Alaptörvény, XXVIII. cikk (3), (7) bekezdések.

⁵⁰ Ld. Alaptörvény, XXVIII. cikk (4) bekezdés.

⁵¹ Ld. Alaptörvény, IV. cikk (2) és (3) bekezdések.

⁵² Ld. Alaptörvény VII. cikk (2) bekezdés.

⁵³ Ld. Alaptörvény, XV. cikk (3) bekezdés.

⁵⁴ Ld. Alaptörvény XV. cikk (4) bekezdés.

⁵⁵ Ld. Alaptörvény, XV. cikk (5) bekezdés.

⁵⁶ Ld. Alaptörvény L cikk (2) bekezdés.

⁵⁷ Ld. Alaptörvény L cikk (1), (2), (3) bekezdés.

kük *taníttatását*. A nagykorú gyermekek kötelesek rászoruló *szüleikről gondoskodni*.⁵⁸ *Gyermekek foglalkoztatása tilos*, kivéve, ha az testi, szellemi és erkölcsi fejlődésüket nem veszélyezteti, továbbá a törvényben meghatározott eseteken.⁵⁹ Magyarország külön intézkedésekkel biztosítja a fiatalok és a szülők *munkahelyi védelmét*.⁶⁰ Az Alaptörvény *tiltja a diszkriminációt*, meghatározván, hogy Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek, bármely megkülönböztetés, nevezetesen, faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.⁶¹

(6) *Az önkormányzatiság elve*. Magyarországon a *helyi közügyek* intézése és a *helyi közhatalom* gyakorlása érdekében *helyi önkormányzatok* működnek. A helyi önkormányzat feladat- és hatáskörébe tartozó ügyekről törvényben meghatározottak szerint helyi népszavazást lehet tartani. Ugyanakkor a helyi önkormányzatokra vonatkozó szabályokat *sarkalatos törvény* határozza meg.⁶² A helyi önkormányzat helyi ügyek intézése céljából *rendeletet* alkot, *határozatot* hoz, önállóan igazgat, meghatározza szervezeti és működéséi rendjét, meghatározza költségvetését, dönt a helyi adók mértékéről, a helyi önkormányzatok tulajdona *köztulajdon*, mely feladataik ellátására szolgál, vagyonával és bevételeivel, feladatai ellátásának veszélyeztetése nélkül, szabadon rendelkezik, azaz *vállalkozást folytathat*, stb.⁶³ Az *állam és önkormányzatok tulajdona nemzeti vagyon*. A nemzeti vagyon kezelésének és védelmének célja a *közérdek szolgálata*, a közös szükségletek kielégítése és a természeti erőforrások megóvása.⁶⁴ Magyarország területe *megyékre, városokra és községekre* tagozódik. A városokban *kerületek* alakíthatók.⁶⁵

(7) *Tudományos kutatás és művészeti alkotás szabadsága, a tanulás és tanítás szabadsága, művelődés*. Az Alaptörvény biztosítja a *tudományos kutatás és művészeti alkotás szabadságát*, továbbá a lehető leg-

⁵⁸ Ld. Alaptörvény, XVI. cikk (1), (2), (3), (4) bekezdések.

⁵⁹ Ld. Alaptörvény, VVIII. cikk (1), (2) bekezdések.

⁶⁰ Ld. Alaptörvény, XVIII. cikk (2) bekezdés.

⁶¹ Ld. Alaptörvény, XV. cikk (2) bekezdés.

⁶² Ld. Alaptörvény, 31. cikk (1)-(3) bekezdések.

⁶³ Ld. Alaptörvény, 31. cikk, (1)-(6) bekezdések.

⁶⁴ Ld. Alaptörvény, 38. cikk (1) bekezdés.

⁶⁵ Ld. Alaptörvény, F) cikk (2) bekezdés.

magasabb szintű tudás megszerzése érdekében – a *tanulás*, valamint a törvényben meghatározott keretek között, a *tanítás szabadságát*.⁶⁶ Az Alaptörvény meghirdeti a *tudományos kutatások autonómiáját*, ugyanis tudományos igazság kérdésében az állam nem jogosult dönteni, tudományos kutatások értékelésére kizárólag a tudomány művelői jogosultak.⁶⁷ Az Alaptörvény kifejezésre juttatja, hogy Magyarország védi a *Magyar Tudományos Akadémia* és a *Magyar Művészeti Akadémia* tudományos és művészeti szabadságát.⁶⁸ A *felsőoktatási intézmények* is az *oktatás és képzés, kutatás* tekintetében, *autonómiával felruházottak*, ugyanis a felsőoktatási intézmények a kutatás és a tanítás tartalmát, módszereit illetően önállóak, szervezeti rendjüket és gazdálkodásukat törvény szabályozza.⁶⁹ A *művelődéshez* való jogot, melyre minden állampolgárnak joga van, az Alaptörvény a *közművelődés* kiterjesztése és általánossá tétele, továbbá az ingyenes *alapfokú*, ingyenes mindenki számára hozzáférhető *középfokú*, valamint *képességei* alapján, mindenki számára hozzáférhető *felsőoktatás*, továbbá az oktatásban részesülők *törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatása* útján biztosítja.⁷⁰

(8) *Véleménynyilvánítási szabadság, sajtószabadság*. Az Alaptörvény a *véleménynyilvánítási szabadságot* általánosnak tekinti, mivel megszabja, hogy mindenkinek joga van a *véleménynyilvánítás szabadságához*.⁷¹ Az Alaptörvény szavai szerint, Magyarország elismeri és védi a *sajtó szabadságát* és *sokszínűségét*, biztosítja a *demokratikus közvélemény* kialakulásához szükséges *szabad tájékoztatás* feltételeit. A *sajtószabadságra*, valamint a *médiaszolgáltatások, a sajtótermékek* és a *hírközlési piac felügyeletét* ellátó szervezre vonatkozó részletes szabályokat *sarkalatos törvény* határozza meg.⁷²

(9) A *vállalkozási szabadság, a munkavállalás szabadsága, a szociális biztonság és egészségvédelem*. Az Alaptörvény egyfelől szabályozza a *munkához való jog* kereteit, másfelől a *munka és a foglalkozás szabadságának* jogát. Az első tekintetében az Alaptörvény megszabja,

⁶⁶ Ld. Alaptörvény, X. cikk (1) bekezdés.

⁶⁷ Ld. Alaptörvény X. cikk (2) bekezdés.

⁶⁸ Ld. Alaptörvény, X. cikk (3) bekezdés.

⁶⁹ Ld. Alaptörvény, X. cikk (3) bekezdés.

⁷⁰ Ld. Alaptörvény, XI. cikk (1), (2) bekezdések.

⁷¹ Ld. Alaptörvény, IX. cikk (1) bekezdés.

⁷² Ld. Alaptörvény, IX. cikk (2), (3) bekezdések.

hogy Magyarország törekszik megteremteni annak feltételeit, hogy minden munkaképes ember, aki dolgozni akar, dolgozhasson.⁷³ Ugyanakkor a munkát a gazdaság *egyik értékteremtő* elemeként szabja meg.⁷⁴ A munka és foglalkozás szabadságának joga a *munka és foglalkozás megválasztásának szabadságában* nyilvánul meg. Képességeinek és lehetőségeinek *megfelelő munkavégzéssel* mindenki köteles hozzá járulni a *közösség gyarapodásához*.⁷⁵

Az Alaptörvény megszabja, hogy Magyarország *gazdasága az értékteremtő munkán és a vállalkozás szabadságán* alapszik.⁷⁶ A vállalkozás szabadsága a *tisztességes verseny* közepette valósul meg, vagyis a (monopolisztikus) *erőfölénnyel való visszaélés tilalma* és a *fogyasztóvédelem* alapján.⁷⁷

Az Alaptörvény értelmében minden munkavállalónak joga van a *napi és heti pihenőidőhöz, valamint az éves szabadsághoz*.⁷⁸ A *munkavállalók és a munkaadók* – a munkahelyek biztosítására, a nemzetgazdaság fenntarthatóságára és más *közösségi célokra* is figyelemmel – *együttműködnek* egymással.⁷⁹ A Törvényben meghatározottak szerint a munkavállalóknak és a munkaadóknak, valamint szervezeteiknek joguk van ahhoz, hogy egymással *tárgyalást* folytassanak, annak alapján *kollektív szerződést* kössenek, érdekeik védelmében *együttesen fellépjenek*, vagy *munkabeszüntetést* tartsanak.⁸⁰

Minden munkavállalónak joga van az egészségét, biztonságát és méltóságát tiszteletben tartó *munkafeltételekhez*.⁸¹

Magyarország arra törekszik, hogy minden állampolgárnak *szociális biztonságot* nyújtson.⁸² *Anyaság, betegség, rokkantság, özvegyiség, árvaság* és önhibáján kívül bekövetkezett munkanélküliség esetén minden magyar állampolgár *törvényben meghatározott támogatásra* joga-

⁷³ Ld. Alaptörvény, XII. cikk (2) bekezdés.

⁷⁴ Ld. Alaptörvény, M) cikk (1) bekezdés.

⁷⁵ Ld. Alaptörvény, XII. cikk (1), (2) bekezdés.

⁷⁶ Ld. Alaptörvény M) cikk (1) bekezdés és XII. cikk (1) bekezdés.

⁷⁷ Ld. Alaptörvény M) cikk, (2) bekezdés.

⁷⁸ Ld. Alaptörvény, XVII. cikk (4) bekezdés.

⁷⁹ Ld. Alaptörvény, XVII. cikk (1) bekezdés.

⁸⁰ Ld. Alaptörvény, XVII. cikk (2) bekezdés.

⁸¹ Ld. Alaptörvény, XVII. cikk (3) bekezdés.

⁸² Ld. Alaptörvény, XIX. cikk (1) bekezdés első mondat.

sult.⁸³ Ezek a jogosultságok szociális intézmények és intézkedések rendszerével valósulnak meg.⁸⁴ Az időskori nyugdíjbiztosítás a társadalmi szolidaritáson alapuló egységes *állami nyugdíjrendszer* fenntartásával, továbbá *önkéntesen létrehozott intézmények* működésének lehetővé tételével valósul meg.⁸⁵

Az Alaptörvény szavai szerint, mindenkinek joga van a *testi és lelki egészséghez*.⁸⁶ Az Alaptörvény e jog érvényesülését a genetikailag módosított terményektől mentes mezőgazdaság, az *egészséges élelem és ivóvíz*, a *munkavédelem és egészségügyi ellátás megszervezése* útján, továbbá a *sport* és a testnevelés támogatásával és a *környezet védelmének* biztosításával segíti elő.⁸⁷ Magyarország, az Alaptörvény szavai szerint, törekszik arra, hogy az emberhez méltó *lakhatás* feltételeit és a *közszolgáltatásokhoz való hozzáférést* mindenki számára biztosítsa.⁸⁸ Ezek a rendelkezések együttese, szerintem, a *szociális piacgazdálkodás* felé való törekvést fejezik ki.

(10) *Környezetoltalom, természetvédelem, fenntartható fejlődés.* A környezetvédelem *közérdek* és ennek értelmében Magyarország érvényesíti mindenki *jogát az egészséges környezethez*. Az Alaptörvény szerint, aki a környezetben *kárt* okoz, köteles azt - törvényben meghatározottak szerint - *helyre állítani*, vagy a helyreállítás *költségét* viselni.⁸⁹ Újnak és jelentősnek tekinthető az a rendelkezése az Alaptörvénynek, mely szerint, elhelyezés céljából, *tilos* Magyarország területére *szennyező hulladékot behozni*.⁹⁰

Az Alaptörvény előíranyozza a *természetvédelemre* vonatkozó alaprendelkezést, mely szerint a *természeti erőforrások*, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a *biológiai sokféleség* (biodiverzitás), különösen a honos növény- és állatfajták, valamint a *kulturális értékek*, a nemzet *közös örökségét* képezik, melynek védelme, *fenntartása* és a jö-

⁸³ Ld. Alaptörvény, XIX. cikk (1) bekezdés második mondat.

⁸⁴ Ld. Alaptörvény, XIX. cikk (2), (3) bekezdések.

⁸⁵ Ld. Alaptörvény, XIX. cikk (4) bekezdés.

⁸⁶ Ld. Alaptörvény, XX. cikk (1) bekezdés.

⁸⁷ Ld. Alaptörvény, XX. cikk (2) bekezdés.

⁸⁸ Ld. Alaptörvény, XXII. cikk.

⁸⁹ Ld. Alaptörvény, XX. cikk (1), (2) bekezdés.

⁹⁰ Ld. Alaptörvény XXI. cikk (3) bekezdés.

vő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelezettsége.⁹¹

(11) *A tulajdon oltalma.* Az Alaptörvény rendelkezése szerint mindenkinek joga van a tulajdonhoz és az örökléshez.⁹² Az Alaptörvény kidomborítja a tulajdon nemcsak egyéni jellegét, hanem társadalmi funkcióját is, mely szerint a tulajdon *társadalmi felelősséggel jár.*⁹³ A tulajdoni jog alapvető garanciáját az a rendelkezés képezi, mely szerint tulajdont kisajátítani csak kivételesen és közérdekből, törvényben meghatározott esetekben és módon, *teljes, feltétlen és azonnali kártalanítás* mellett lehet.⁹⁴

A határon túli magyarok jogállása

Az Alaptörvény rendkívül jelentős tétele szerint a határon túli magyarok a nemzet szerves részei, ígérvén az elmúlt évszázad viharai-ban részekre szakadt nemzetünk *szellemi és lelki egységének* megőrzésére irányuló törekvést.⁹⁵ Ugyanakkor, Magyarország *az egységes magyar nemzet összetartozását szemmel tartva, felelősséget visel a határain kívül élő magyarok sorsáért,* elősegíti közösségeik *fennmaradását és fejlődését,* támogatja magyarságuk *megőrzésére* irányuló törekvéseiket, *egyéni és közösségi jogaik* érvényesítését, *közösségi önkormányzataik* létrehozását, *szülőföldön való boldogulásukat,* valamint *előmozdítja együttműködésüket* egymással és Magyarországgal.⁹⁶ *Születésével a magyar állampolgár* gyermeke magyar állampolgár. *Sarkalatos törvény* a magyar állampolgárság keletkezésének vagy megszerzésének *más eseteit* is meghatározhatja.⁹⁷ Magyar állampolgár Magyarország területéről *nem utasítható ki* és külföldről bármikor *haza térhet.*⁹⁸

⁹¹ Ld. Alaptörvény, P) cikk.

⁹² Ld. Alaptörvény, XIII, cikk (1) bekezdés első mondat.

⁹³ Ld. Alaptörvény, XIII, cikk (1) bekezdés második mondat.

⁹⁴ Ld. Alaptörvény, XIII, cikk (2) bekezdés.

⁹⁵ Ld. Alaptörvény, Nemzeti hitvallás, 7. bekezdés, első mondat.

⁹⁶ Ld. Alaptörvény, D) cikk.

⁹⁷ Ld. Alaptörvény, G) cikk (1) bekezdés.

⁹⁸ Ld. Alaptörvény, XIV, cikk (1) bekezdés.

A magyarországi nemzeti kisebbségek jogállása

Az Alaptörvény rendelkezése szerint, a nemzeti kisebbségek *államalkotó* tényezők.⁹⁹ E rendelkezés magyar alkotmánytörténeti szempontból szemlélve hagyományos, hiszen a nemzeti kisebbségek történelmileg feltételezeten élnek a mai (továbbá éltek a valamikori, történelmi) Magyarország területén. A Magyarországon élő nemzetiségek *helyi és országos önkormányzatokat* hozhatnak létre.¹⁰⁰ Minden nemzetiséghez tartozó magyar állampolgárnak joga van *önazonossága* szabad vállalásához és megőrzéséhez. A Magyarországon élő nemzetiségeknek joguk van az *anyanyelvhasználathoz*, a saját nyelven való egyéni és közösségi *névhasználathoz*, saját *kultúrájuk ápolásához* és az *anyanyelvű oktatáshoz*.¹⁰¹ A Magyarországon élő nemzetiségek jogaira vonatkozó részletes szabályokat, valamint a helyi és országos önkormányzatainak részletes szabályait *sarkalatos törvény* szabja meg.¹⁰²

Az Alaptörvényről - Összefoglaló helyett

Az új Alaptörvény csupán fontosabb, csöppet sem egyszerű rendelkezéseit kíséreltem meg számba venni, rendszerezni. Ennek alapján mondható el, hogy általános célkitűzéseket tartalmaz, ennél fogva inkább csak rendelkezési jellegű normákat, diszpozíciókat. Mivel bennük jobbra hiányzanak a szankciók, nem teljes normák. A célok majd csak a sarkalatos törvények meghozatala során, valamint ezek szankciói által nyernek majd, teljes, normatív formát. A sarkalatos törvények tehát az alkotmány folytatásai lesznek. Az alkotmány célkitűzései között kiemelhető a nemzeti konszenzus igénye, a jogállamiságra való törekvés, a lojális versenyen és szociális piacgazdaságon alapuló gazdaságfelfogás, az alapvető emberi jogok tisztelete, a család, a munka, a természet és ember alkotta szellemi és anyagi javak oltalma. Szabályozza a gyülekezési szabadságot, az aktív és passzív választói jogot, a pártok által képviselt közvetett és kivételesen népszavazás útján történő közvetlen demokráci-

⁹⁹ Ld. Alaptörvény, Nemzeti hitvallás, 7. bekezdés második mondat; XIX. cikk (1) bekezdés.

¹⁰⁰ Ld. Alaptörvény, XIX. cikk (2) bekezdés.

¹⁰¹ Ld. Alaptörvény, XIX. cikk (1) bekezdés.

¹⁰² Ld. Alaptörvény, XXIX. cikk (3) bekezdés.

át, a lelkiismereti szabadságot, a sajtószabadságot, a főbb állami szervek jogállamiságon alapuló hatáskörét, az államformát, ami továbbra is köztársaság. A bíróságok függetlenek és őket a csupán a törvény szava és célja kötelezi. Az Alkotmánybíróság szerepköre zömében megmaradt, ez a törvények előzetes és utólagos kontrollja, az Alaptörvénnyel való összhang tekintetében. Funkciója azonban az egyéni, alapvető alkotmányi jogosultságok elbírálására is ki fog terjedni. A jogforrási rendszer csúcán az Alaptörvény áll, mellyel összhangban kell, hogy legyenek a törvények, akár sarkalatosak, akár nem, továbbá a kormányrendeletek, önkormányzati rendeletek és más általános jogi aktusok. Az Alaptörvény kinyilvánítja a települési és megyei önkormányzatiság elvét, a tudomány és az oktatás szabadságát. Az Alaptörvény kartális alkotmányi sajátosságát fémjelzi, hogy alapértékeit egyszerre fogalmazta meg az Országgyűlés, egységes hatálybalépési időponttal, míg történelmi abban, hogy a folytatását jelentő közelebbi tartalmát meghatározó sarkalatos törvényeket az Országgyűlés a későbbi törvényhozási időszakban, tehát az Alaptörvénnyel nem egy időben fogja meghozni.

II.

A precedensjogról

A precedensi és kódexjog tendenciális fejlődésmenete a magyar jogban

Az 1959. évi magyar -1960-ban hatályba lépett – Ptk. Vhr rendelkezéseivel megszüntette a Curia állásfoglalásait mint jogforrást. Ez akkoriban valóban „érthető” volt. Addig, az egész polgári jogot szabályozó kódex, Ptk, hiányában, de ettől függetlenül, hagyományosan, a Legfelsőbb Bíróság (Curia) elvi állásfoglalásai szolgáltak jogforrásként, kivéve azokat a jogterületeket, amelyekre nézve a XIX. század második felétől egészen a XX. század második feléig, külön (partikuláris) törvényeket alkotott az Országgyűlés, pl. Csjt, Kereskedelmi Törvénykönyv, Telekkönyvi Rendtartás, stb.

Az új (2012. január elsején hatályba lépő) Alaptörvény névleg megváltoztatja a Legfelsőbb Bíróságot, neve ezentúl Curia lesz. Kérdés, hogy ez pusztán elnevezés módosítás lesz-e, vagy lényegbeli, vagyis a Legfelsőbb Bíróságnak, a Curiának, a jelenlegi, elvben csupán jogalkal-

mazási és jogértelmezési funkciójához jogforrási hatáskör is párosulni fog.¹⁰³ Az Alaptörvény első olvasatából úgy tűnik, hogy az elnevezés változás mellett, növekedni fog a Curia hatásköre a precedenciális jog irányában. Nyilván ennek körvonalait, irányait a Curiára vonatkozó sarkalatos törvény fogja alakítani.

Meg kell ugyan jegyezni, hogy a hatályos vonatkozó magyar törvény is precedens-szerű, közvetetten jogforrási funkciót tulajdonít a Legfelsőbb Bíróság határozatainak. Ugyanis, a Legfelsőbb Bíróság egyes, megfelelő perorvoslattal eléje tárt esetektől függetlenül, az alsóbb fokú bíróságokra nézve *kötelező álláspontokat* alakíthat ki. Ez a jogszabály azonban nézetem szerint nem jelent strictu censu, „igazi” precedensi hatáskört, annál fogva, hogy rendeltetése, célja, a törvényi jogszabályok *egységes értelmezésének, azaz alkalmazásának* biztosítása, arra az esetre, ha az alsóbb fokú bíróságok a jogalkalmazás során, azonos normát eltérően alkalmazták. Számos esetben, azonban a Ptk. partikuláris megreformálásának idején (1989-től 1998-ig) a Legfelsőbb Bíróságnak (a rendszerváltás során felmerülő joghézagok mentén), továbbá az Alkotmánybíróságnak (a reformált alkotmánnyal ellentétes jogszabályok jogrendből való kiiktatása útján), jogfejlesztő szerepe is volt. Az 1998-as évtől, végül is, az Országgyűlés a Ptk. új, piacgazdálkodásnak megfelelő alapokon történő újrakodifikálást rendeli el. Kódexként a *polgári jog egészét*, teljes rendszerét, tehát elvben, a polgári jog teljes körű szabályozását célozza meg, *ami elvben nem hagyhat helyet a bírói (precedensi) jognak*, azaz a bírósági határozatok jogforrási jellegének. 2008-ban, a Vékás Lajos akadémikus által vezetett Szakértői Bizottság el is készíti az új Ptk. Javaslatát¹⁰⁴, majd ezt a rákövetkező évben, igaz, vitás módosításokkal, a korábbi Országgyűlés is tárgyalja és elfogadja, de hatályba nem lépteti.¹⁰⁵ Az új Országgyűlés a Javaslatot a Kodifikációs Bizottságnak utalja át, a szakmai és tudományos vita alapján, a Kódex további fejlesztése céljából.

¹⁰³ Ld. Alaptörvény, 25. cikk (1), (2) bekezdés.

¹⁰⁴ Vékás Lajos (szerk.), Szakértői Javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez, Budapest, 2008. Ld. továbbá: Lajos Vékás, Die Grundzüge der ungarischen Privatrechtsreform, in: Lieber Amicorum T. Ansay in honour of his 75th birthday – Festschrift für T. Ansay zum 75. Geburtstag, The Hague, 2006, 437-454.

¹⁰⁵ Ld., Az új Polgári Törvénykönyv, Komplex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft, Budapest, 2000.

Lehetséges-e a precedensi- és kódexjog párhuzamos jogforrási funkciója?

Feltehető a kérdés, hogy a *kódexjogi rendszer kizárja-e a szűkebb értelemben vett precedens-jogot*, vagyis a kizárólag, vagy főként bírói jogforráson (általános érvényű állásfoglaláson) alapuló polgári jogot. Erre nehéz árnyalat nélküli egyértelmű és általános érvényű választ adni, annak ellenére, hogy *formális logikai alapon*, a válasz *igenlő*, tehát az, hogy vagy az egyik, vagy a másik (vagy a törvény az alapvető jogforrási rendszer, vagy a precedens) van érvényben. A rendszerváltástól kezdődően, változatlanul, az Alkotmány és a törvény képezik a magyar jogforrási rendszer alapjait, amit megerősít a hatályos *jogalkotási törvény* is.¹⁰⁶

A nagy kontinentális európai jogrendszerek, a polgári korszaktól kezdődően, így a francia (Code civil, 1804) és német (BGB 1896-1900), továbbá az osztrák jog (OÁPtk 1811), a XIX. század során megalkotott kódexeikkel a polgári jog forrásaiként csupán a törvényt (Kódex és külön törvényt – die Sondergesetze) szabják meg, a bíróságnak (Bundesgerichtshof, Cour de cassation) csupán a jogalkalmazási szerepkört szának. Természetesen, nem zárván ki a törvény keretében, a jogértelmezés általánosan elfogadott módszerei (logikai, nyelvi, szisztematikus, normatörténeti, normacél szerinti stb. interpretáció) útján, a bírói kreativitást.

¹⁰⁶ Ld., 1987. évi XI., többször módosított (1989. évi XXXI. tv., 1990. évi XXXI., XL., LXV., LXXXVII. tv., 1991. évi LXVIII., LIX. 1992. évi XXII.) törvényt a jogalkotásról, pl. in: *Alkotmányjog*, Jogszabálygyűjtemény, Századvég Kiadó, Budapest, 1994, 334. old. A jogalkotási tv. 1. paragrafusa szerint a jogalkotó szervek, az Országgyűlés törvényt, a Kormányrendeletet, valamint az önkormányzat rendeletet hozhatnak, miközben az alacsonyabb szintű jogszabály nem lehet ellentétes a magasabb szintű jogszabállyal. A jogszabály hatályát és hatálybalépésének módját a jogalkotási tv. 11-13. paragrafusa, kihirdetésének módját 14. paragrafusa, a vhr alkotásának módját 15. paragrafusa szabályozza. A Legfelsőbb Bíróság jogegységi határozatainak jogi jellegéről, ld., *Kengyel Miklós*, Magyar polgári eljárásjog, nyolcadik átdolgozott kiadás, Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 97. old. 118. p. Újabban, 2010 decemberében az Országgyűlés két vonatkozó törvénytervezetet irányozott elő. Az első a *jogalkotásról* szóló, a második a *jogalkalmazást* elősegítő törvény tervezete. Ezek kritikáját, mely szerint a jogalkotási és jogalkalmazási törvényt a kettő szoros kapcsolata miatt, egységes törvényben kellett volna szabályozni, ld. *Prugberger Tamás*, Észrevételek az új Alkotmány - koncepcióhoz, in : *Kapu*, Budapest, 2011., 2. szám, 12-13. oldal. Végül is az Országgyűlés egységes törvényt hoz meg, a jogalkotásról szóló CXXX. törvényt.

Ennek doktrinális alapja a *strict hatalomági megosztás*, mely szerint a parlament szerepe a törvényhozásban, az államigazgatás feladata a törvények végrehajtásában, azaz alkalmazásuk feltételeinek megteremtésében, a bíróságok rendeltetése, hatásköre csupán a törvények alkalmazásában mutatkozik meg. Az jogállamiság alapvető követelménye szerint államigazgatási, vagy akár önkormányzati rendeletek nem érinthetik (szüntethetik meg, módosíthatják, vagy korlátozhatják) a törvény által szabályozott, törvény alapján, a felek jogügyleti akarata által, az akarat-szabadság határain belül létrehozott, alapított alanyi jogosultságot, és az ezzel járó korrelatív kötelezettségeket. A bírósági határozatoknak nincs általános érvénye, csupán a felek közötti jogvita rendezését szolgálják. Sem a francia, sem a német Pp nem teszi lehetővé, hogy a legfelsőbb bíróság általános érvényű, jogforrási jellegű, eléje tárt jogeseteken túlmenő hatályú precedenseket alkosson. Az európai kontinentális jogfel-fogás elhárítja a polgári jogban a bíróság jogalkotói funkcióját, ugyanis ezt kizárólag a parlamentre bízta. E doktrína a bíróság szerepkörét csu-pán a jogalkalmazásra redukálja. A bíróság csupán *egyedi jogi aktusokat* hozhat meg, tevékenységi köréből kívül áll az általános jogi aktusok meghozatala. Amennyiben a precedensnek általános érvényű, jogforrási jellege volna, s mellette párhuzamosan fennállna a kódex jellegű, parla-mentáris tevékenységből eredő általános jogi aktus, az óhatatlanul *hata-lomági keveredéshez*, továbbá jogbizonytalansághoz vezethet, hiszen a precedens, mint teljesen önálló párhuzamos jogforrás „felülírhatná” a törvényi jogot. Még akkor is, ha a kettő közötti elvi elhatárolás abban rejlene, hogy a precedens a „múlt” és a jövő joga lenne, szemben a kó-dex „jelen” és „jövő” jellegével. Ismeretes továbbá a polgári jogi kóde-xek általánosan elfogadott szabálya, a *visszaható hatály tilalma*, és a *jövőbeni hatály elve*, mely szerint a kódex csupán a hatálybalépésétől kezdődően létrejövő jogviszonyokat szabályozza, a korábban létrejövő jogi kapcsolatokra nem alkalmazható. A korábban alapított polgári jog-viszonyokra, a létrejövetelük idején érvényes jogszabályok a mérvadóak. Vonatkoztatható ez, keletkezésük érvénye tekintetében még akkor is, amikor olyan tartós kötelmi viszonyról van szó (pl. bérlet, haszonbérlet, tartási szerződés), amely a korábbi törvény hatálya idején jött létre, de tartama átnyúl az új törvény hatálybalépésének időpontjára. A kódexjogi visszaható hatály tilalma a jogbiztonság elvét hivatott szavatolni. A pre-cedensjog, mint a múltból, analógia alapján fellépő jövőben „alakuló”

jog, mintha maradéktalanul nem bírna ezzel az erénnyel. A törvényi és precedens-jellegű jogforrási rendszer párhuzamos alkalmazása annál fogva okozhat hatalomági keveredést, mert az egyébként *jogalkalmazási hatalom, a bíróság, egyidejűleg felveszi a jogalkotói funkciót*. Márpedig a klasszikus hatalomági megosztás szerint, a jogalkotás kizárólag a parlamentet, országgyűlést illeti meg. A végrehajtási funkció is járhat jogalkotási funkcióval, de kizárólag a parlament által hozott törvény megvalósítása céljából. Az államigazgatási jogszabályok nem szüntethetik meg, módosíthatják a parlamenti jogalkotási tevékenységből származó jogszabály, azaz a törvény alapján szerzett alanyi jogosultságokat. Magyarországon még mindig van nyoma a jogalkotási rendszerben a korábbi, rendszerváltás előtti jogalkotási rendszernek, amely lehetővé tette, hogy a parlamenti törvényhozás helyett alanyi jogot kormányrendelet is szabályozhat, ahelyett, hogy az utóbbi csupán a törvény végrehajtását célozhatná meg. A korábbi rendszerre jellemző törvényerejű rendelet funkciója szerencsére megszűnt, de van még egy eklatáns ilyen jogalkotási formában hatályban levő igen fontos, egyébként tartalmában korrekt, klasszikus kollíziós normákat tartalmazó jogszabály, az 1979. évi 13. törvényerejű rendelet a nemzetközi magánjogról.¹⁰⁷

Az *angolszász* polgári jog hagyományosan precedensi (bírói) jog, hasonlóképpen, mint a polgári korszakot megelőző, de polgári korszakra is átnyúló magyar jog. A precedensi jogforrási rendszert nemcsak az szabja meg, hogy e jogforrási rendszerre alapuló jogrendszerekben rendszerint *nincs polgári jogi kódex*. Erre a rendszerre inkább talán az a jellemző, azaz *pozitív oldala* abban rejlik, hogy *rugalmasnak*, új jogesettipusokhoz könnyen idomulónak bizonyult. Annak alapján, hogy lényege abban határozható meg, hogy adott, korábbihoz hasonló jelen tényállás kapcsán *korábbi legfelsőbb bírósági határozat az új jogesetre is „kiterjed”, analóg, értelemszerű, esetleg méltányossági elv alkalmazása révén*.

Habár a precedensjog eredetét kifejezett alakjában többnyire az *angolszász* jogforrási elmélethez és gyakorlathoz fűződik (common law, equity), igazi eredete a *római jogra* vezethető vissza. Kezdeti fejlődésmeneti szakaszában ugyanis a római jog nem volt kódexjog. A XII. táb-

¹⁰⁷ Ld. pl. Burián László, Kecskés László, Vörös Imre, Magyar nemzetközi kollíziós magánjog, Logod Bt, 2001, 52, 315. old.

lás törvény semmiképpen nem tekinthető sem korabeli, sem mai szemzögből, teljes magánjogi rendszert akár általánosságban átfogó törvénynek. Hézagait helyettesítette a *praetori jog*¹⁰⁸, mely jellegénél fogva, más hasonló jogesetekre is alkalmazást nyert. Hasonlóképpen a *senatus consulta* (bölcsek tanácsának álláspontja), továbbá a *ius communis*.¹⁰⁹ A római jog kódexjog felé irányuló fejlődésmenete majd csak a kései, már feudalizálódó római jogfejlődési szakaszban jelenül meg, főként a diokletianusi (kr. e.III. sz.) és a justinianusi (kr. u.VI. sz.) korszakban, úgy, mint a császári törvényalkotási tevékenység eredménye.¹¹⁰ Ismeretes, hogy az angolszász jogfelfogásra, amíg a szigetország a római birodalom része volt, de különösen később, jelentős hatást gyakorolt, vagy mutatott fel, a római jogi jogforrásfelfogás¹¹¹, mely egyébként évezredek jogfej-

¹⁰⁸ Ld. pl. *Földi* András, *Hamza* Gábor, A római jog története és intézményei, Nemzeti Tankönyvkiadó, tizenötödik kiadás, Budapest, 2010, 83. old. 278. széljegyzet.

¹⁰⁹ Ld. pl. *Földi* András, *Hamza* Gábor, A római jog története és intézményei, Nemzeti Tankönyvkiadó, tizenötödik kiadás, Budapest, 2010, 82. old. 274. széljegyzet. Ld. továbbá, *Földi* András, Római jogi elemek az Optk.-ban, Acta facultatis politico-iuridicae Universitatis Stientiarum Budapestiensis de Rolando Eötvös nominatae, Tom. XLVII, ann. 2010, 203-227, a Corpus iuris civilis, a justinianusi jog és a természetjog hatásáról, 204. old.

¹¹⁰ Ld. pl. *Földi* András, *Hamza* Gábor, A római jog története és intézményei, Nemzeti Tankönyvkiadó, tizenötödik kiadás, Budapest, 2010, 92-99. old.; ebben: a Decretum, mint a császár által gyakorolt bírói jog, 93. old. 312. széljegyzet; Iustinianusi kodifikáció, mint kódexjog, 98. old. 339. széljegyzet. A iustinianusi kodifikációról és a római precedensjogról, ld. továbbá: *Gábor Hamza*, Entstehung und Entwicklung der modernen Privatrechtsordnungen und die römischrechtliche Tradition, Eötvös Universitätsverlag, Eötvös Loránd Universität, Budapest, 2009, 51. old. (Der Hergang der Kodifikation), 54. old. (die klassische Jurisprudenz und die justinianische Kodifikation).

¹¹¹ Igaz, hogy az angolszász jogban a római jog recepciójára formálisan nem került sor, legalább is oly módon, ahogyan az európai kontinentális jogban, amely a XIX. században a megújuló nyugat-római birodalomban tételes joggá tette a római jogot. Vö. a recepciót tagadó *Filippo Ranieri*, állásfoglalását in: Europäisches Obligationenrecht, 2. erweiterte Auflage, Springer Verlag, Wien/New York, 2003., 705. old. Az ugyan másként történő, de mégis recepciót, megerősíti, *William Searle Holdsworth*, History of English Law, 7th edition, Sweet and Maxwell, London, 1938; *P.J. Hamilton*, The Civil Law and the Common Law, Harvard Law Review, 36 (1922-1923), 180-193; *D.T. Oliver*, Roman Law in Modern Cases in English Courts, in: Cambridge Legal Essays Written in Honour of and Presented to Doctor Bond, Professor Buckland and Professor Kenny, Cambridge, 1926, 243-257; *A. L. Goodhart*, Precedent in English and Continental Law, The Law Quarterly Review, 1934, 51. old.; *S. Wittaker*, Precedent in English Law: A View from the Citadel., European Review of Private Law, 14, 2006,

lődésében nagy utat tett meg – a „precedensjogi” jogforrásfelfogástól egészen a „kódexjogi” álláspontig.

Az *európai és a magyar* korai rendi társadalom *abszolút korszakában* a király (császár) testesítette meg *mindhárom hatalomági funkciót*, a törvényhozási (királyi rendeletek), végrehajtási és igazságszolgáltatási hatáskört, egyaránt. A későbbi *relativizálódó rendi társadalomban*, mely a centrális királyi hatalom mellett felmutatja a *parlamentari hatalom kezdeteit*, így a korabeli magyar jogban a *Diéta* (Országgyűlés) esetében - kezdetben nem törvényhozói, hanem íratlan vagy írott (pl. Werbőczy, Tripartitum, 1517¹¹²) *szokásjogon* alapuló *igazságszolgáltatási hatalmat* gyakorolt. Csupán a *késői* rendi társadalomban veszi át az Országgyűlés a királyi *törvényhozói hatalom egy részét*.¹¹³

A törvényi jogra való áttérés kísérlete a magyar jogban

A magyar jogban a *törvényi* jogszabályi jogforrásokra való áttérés már a liberális, Széchenyi - törvényhozásban is megmutatkozott (1830-1845)¹¹⁴, mely a *polgárosodás* során, meghozza az első társasági

48-74. old. Ld. közelebről: Gábor *Hamza*, Entstehung und Entwicklung der modernen Privatrechtsordnungen und die römischrechtliche Tradition, Eötvös Universitätsverlag, Eötvös Loránd Universität, Budapest, 2009, Die Charakterzüge der englischen Rechtsentwicklung, 402-415. Hamza utal Sir Arthur *Duck* (Gerald Langbaine), művére: De usu et authoritate iuris civilis Romanorum in dominiis principum Christianorum, Leyden 1654, mely később 1724-ben angol fordításban is megjelent (Hamza, i. mű, 407. old).

¹¹² Tripartitum corpus nostram Hungaricam, Bécs, 1517, Signerius, p. 130; a késői középkor jogforrásairól, Ld., Gazda István, Werbőczy Hármaskönyv – Tripartitum, Téka Könyvkiadó, Budapest, 1990, Szerkesztői előszó az új kiadáshoz, XIV-XXXII. old.

¹¹³ Ld. pl. *Mezey Barna* (szerk.), Magyar Jogtörténet /ebben: A magyar polgári magánjog történeti alapjai (1848-1945)/, Osiris Kiadó, Budapest, 1997, 115-118. old.; *Jobbágyi Gábor*, *Fazekas Judit*, Kötelmi jog, Szent István Társulat, Budapest, 2008., 31-33. old.; *Horváth Attila*, A magyar magánjog történetének alapjai, Gondolat Kiadó, Budapest, 2006, 35-70. old. Ld. továbbá, *Búrián László*, A lex mercatoria alkalmazása nemzetközi kereskedelmi jogvitákban, in: Európai jogi tanulmányok, 2. kötet, szerk. *Mádl Ferenc*, ELTE ÁJK Nemzetközi Magánjogi Tanszék, Európai Unió Dokumentációs és Kutatási Központ, Budapest, 1996, 73-107. old.

¹¹⁴ Ld. *Wenzel Gusztáv*, Az 1848. előtti magyar magánjog, Budapest, 1885.

törvényeket (pl., bányatörvény, közkereseti társaságokról szóló törvény, csődtörvény), akkor, amikor már a szokásjog nem mutatkozott elegendőnek, vagy alkalmasnak, beleértve akár a nemzetközi jellegű, kezdetben íratlan korabeli *lex mercatoriá*t is.¹¹⁵ Az 1848-as évi XV. törvény összesen két bekezdésében, két lényeges, mai szempontból szemlélve, talán alkotmányjogi jelentőséggel, meghirdeti a jogalanyok törvény előtti *jogegyenlőségét*, valamint a *Polgári törvénykönyv meghozatalának szükségét*, ami arra irányult, hogy ettől kezdve a magyar polgári jog tendenciálisan *áttért volna a kódexjellegű jogforrási rendszerre*. A polgári jogi kódex meghozatalára azonban a történelmi körülmények, események miatt, nem kerül sor (annak ellenére, hogy az Országgyűléstől Szalay László megbízást nyert a magyar Ptk. kidolgozására).

A precedensi és törvényi jog párhuzamos alkalmazása a kiegészítés utáni magyar jogban

A történelmileg (precedensjog érvénye miatt) feltételezett „kódexhiány” alól, a XIX. századi magyar jogban, kivételt képez az 1875. évi Kereskedelmi Törvénykönyv, úgy mint (korabeli európai szintű) részcodifikáció.¹¹⁶ Számos kiemelkedő, századfordulóig megalkotott partikuláris kódexjavaslat (kötelmi jog, dologi jog, stb.), majd a századforduló utáni teljes kódexjavaslatok, beleértve a legkiforrottabbnak tekinthető 1928. évi Mtj-t, nem léptek hatályba, így a II. világháború végéig érvényben maradt a hagyományos bírói (curialis) jogforrási rendszer.

A hosszú időn keresztül alkalmazott precedensi jog, a magyar polgári jogban, a XIX. század második felétől kezdődően, európai szintű *jogfejlesztést* valósított meg, *megalapozván a modern magyar magánjogot*.¹¹⁷ (Pl. az alanyi felelősség mellett, a veszélyes üzem által okozott

¹¹⁵ V.ö. Mezey Barna (szerk.), Magyar Jegtörténet /ebben: A magyar polgári magánjog történeti alapjai (1848-1945)/, Osiris Kiadó, Budapest, 1997, 111-125. old.

¹¹⁶ Ld. 1875. évi XXXVII. törvényt – Kereskedelmi törvény. Ld., Fazekas-Harsányi-Miskolczy-Ujváriné, Magyar társasági jog, Miskolci Egyetem ÁJK, Novotni Kiadó, Miskolc, 2001, 15-17. old. Ld. továbbá azonos szerzőktől és kiadótól a megelőző 1999. évi kiadást (Magyar társasági jog, Az 1997. évi CXLIV. törvény alapján), 13-27. old.

¹¹⁷ Ld. Zlinszky János, Die Rolle der Gerichtsbarkeit in der Gestaltung des ungarischen Privatrecht vom 16. bis zum 20. Jahrhundert IC (1983),49-68; ibid, Wissenschaft und Gerichtsbarkeit, Quellen und Literatur der Privatrechtsgeschichte Ungarns im 19 Jahrhundert, Frankfurt am Main, 1997; Gyula Eörsi, Richterrecht und Gesetzesrecht in

károk esetében a Curia bevezeti a vétkeességtől - a szubjektív felróhatóságtól - független, tárgyi felelősséget).¹¹⁸ Módot nyújtott a bírói jogforrás megtartása arra is, hogy az osztrák kódextől, az OÁPtktól, - ahol kellett és lehetett, különösen 1861 (Országbírói Értekezlet, ITSZ)¹¹⁹ majd 1867 (Kiegyezés) után - eltérő, *önálló* magyar jogforrási rendszeren alapuló jogalkalmazásra kerülhessen sor.¹²⁰ Amint az anyagi jog (precedensi jogforrás útján), úgy akár 1861-től a bírósági rendszer is önállóságot nyert.

Ungarn, Zum Problem der Originalität eines Zivilrechts, *Rabels Zeitschrift für Ausländisches und internationales Privatrecht*, Tübingen, 30, 1966, 117-140. old.; József Szalma, Der Einfluß des ABGB in der Rechtsprechung des ungarischen Gerichtshofes (Curia). Präzedentien zum Schadenersatzrecht des Ungarischen Gerichtshofes in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts, in: *Festschrift für W. Brauneder* zum 65. Geburtstag, Rechtsgeschichte mit internationaler Perspektive, Hrsg. von G. Kohl, Chr. Neschwara und T. Simon, Wien, 2008, 671-686. old.

¹¹⁸ Mádl Ferenc, Kodifikation des ungarischen Privat- und Handelsrechts im Zeitalter de Dualismus, in: *Entwicklung des Zivilrechtes in Mitteleuropa, 1848-1944*, Budapest, 1970, 87-119. old.; Harmathy Attila, *Zivilgesetzbuch in Mittel- und Osteuropäischen Staaten*, ZEuP 6, 1998, 553-563; Stefan Malfèr, *Das Österreichische Allgemeine bürgerliche Gesetzbuch in Ungarn zur Zeit des Provisoriums, 1861-1867*, *Zeitschrift für neuere Rechtsgeschichte*, Wien, 14, 1992, 32-44. old.

¹¹⁹ Ld. Ráth Gy., *Az Országbírói értekezlet a törvénykezés tárgyában*, Pest, 1861; Suhayda, *Tanulmányok a polgári magánjogi codificatio terén*, Pest, 1866; *ibid.*, *A magyar polgári anyagi magánjog rendszere az Országbírói Értekezlet által megállapított szabályokhoz és azóta a legújabb időkig hozott törvényekhez*, Budapest 1874; Wenzel G., *A magyar és az erdélyi magánjog rendszere*, I.-II. kötet, Buda, 1863-1864.

¹²⁰ Ld. pl., Gábor Hamza, *Entstehung und Entwicklung der modernen Privatrechtsordnungen und die römischrechtliche Tradition*, Eötvös Universitätsverlag, Eötvös Loránd Universität, Budapest, 2009, *Privatrechtsentwicklung in Ungarn*, 366-388; I. Bartha und H. Schiller, *Erste Fassung des Entwurfs eines ungarischen allgemeines bürgerliches Gesetzbuches*, Belin, 1901; Szász-Schwarz Gusztáv, *A magánjogi törvénykönyvről*, *Tanulmányok és bírálatok*, Budapest, 1909; *ibid.*, *Das bürgerliche Gestzbuch für Ungarn*, *Iherings Jahrbücher für die Dogmatik des bürgerlichen Rechts*, 2. 32, 1919, 327-418. old.; J. Kohler, *Zum ungarischen Zivilgesetzentwurf*, Budapest, 1913; F. Komin, *Der heutige Stand der ungarischen privatrechtlichen Kodifikation*, *Der Entwurf vom Jahre 1928*; Szladits Károly, *Az osztrák Polgári törvénykönyv hatásában a magyar magánjogra*, Budapest, Budapest, 1933; Christian Neschwara, *Das ABGB in Ungarn in: Österreichisches Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch, ABGB, Band III*, Duncker und Humblot Verlag, Berlin, 2010, 33-133. old.; József Szalma, *Das ABGB in der Woiwodina*, in: *Österreichisches Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch, ABGB, Band III*, Duncker und Humblot Verlag, Berlin, 2010, 135-165. old.

A kiegyezés (1867) utáni korszakban a magyar jogforrási rendszer kettős volt: magyar törvénnyel nem szabályozott jogviszonyok tekintetében maradt a curiai állásfoglalás, mint bírói jog; a törvénnyel szabályozott polgári jogviszonyok tekintetében pedig (mint a kereskedelmi jog, családi jog), az országgyűlési törvényhozási tevékenység eredménye, a törvény volt mérvadó, azaz a törvényi jellegű általános normák szolgálták jogforrásként.¹²¹ Ily módon egymástól viszonylagosan elvált a precedensi jog alkalmazási köre a törvényi jellegű normák alkalmazási körétől. A két egymástól eltérő jogforrási rendszeregymás mellett való megférése, aránylag pontosított alkalmazási kör közepette, azért volt lehetséges, mert a precedensi jogforrási rendszer érvénye idején igazából nem volt a polgári jogot teljes körűen szabályozó Ptk. csupán partikuláris törvények. Elvben megmutatkozott, hogy a precedensi (bírói) és törvényi jogforrási rendszer egymást kiegészítve, vegyes rendszerben (alapvetően eredményesen) működhetett. Ez a kettősség azért volt indokolt, mert a partikuláris törvények nem szabályozták a pandekta rendszer szerinti polgári jog egészét. Az is igaz, hogy a II. világháború utáni curiai gyakorlat gyakran hivatkozott az Mtj-re, habár az nem lépett hatályba.

A precedensjog és a kódexjog előnyeiről és hátrányairól

Megmutatkozott, hogy a precedensi jognak, előnyei is voltak, s vannak, de hátrányai is, hiszen a *Döntvénytárakban* való rendszeres megjelenésük ellenére, *nehezen volt követhető*, vagy eldönthető polgári jogi jogviszony létrehozásánál, mi a tételes (hatályban levő) jog. Ugyanakkor a precedens hátránya az volt, hogy mint „alakuló”, azaz „alakítható” jog, *előre nem volt teljeségében ismert*: szemben a kódexjoggal (a magyar jog esetében, akár annak tervezeteivel), melynek *előnye*, hogy a *tételes jog már a jogviszony keletkezése előtt előre ismeretes*, s így hozzá járulhat a piacgazdálkodásban oly szükséges jogbiztonsághoz. Kérdés, hogy amennyiben a Ptk meghozatalára, mint teljes kódexnek, sor kerülne, volna e helye az igazi jogforrási jellegű precedensi jognak. (Tehát

¹²¹ E. Heymann, *Das ungarische Privatrecht und der Rechtsausgleich mit Ungarn*, Tübingen, 1917.

nem a jogegységi értelemben vett legfelsőbb bírósági állásfoglalásoknak, hanem úgy, mint, Ptk melletti külön jogforrásnak).

Előnyei mellett, a *kódexjognak* is vannak *hátrányai*, „gyenge” oldalai. Talán a legjelentősebb hátrány a *kódex meghozatala idején kialakult jog rögzítése*, mely néha gátolja a jogfejlődést. E hátrány kiküszöbölését a modern kódexelmélet a konkrét jogintézményi szabályok köré és fölé helyezett generálklauzulák útján kívánja elérni. Úgy, hogy az egyes jogintézmények értelmezése az általános normák, v. alapelvek /pl. jóhiszeműség, fraus (törvénykerülés) tilalom, stb./ fényében történjen, ami „nyitva tartja” a jogfejlődés útjait. A kódexjogi generálklauzulák, úgy mint szabályozási módszer, részben a precedensjogból származnak.

A Legfelsőbb Bíróság jogegységi kötelező határozatai és ezek jogi természetete

Mint a magyar jog, a rendszerváltó országok (pl. Szlovénia, Horvátország, Szerbia) is jórészt fenntartották a legfelsőbb bíróság kötelező jogegységi határozatainak, vagy elvi állásfoglalásainak intézményét. Ám nemcsak a rendszerváltó országok, hanem a nyugat-európai államok is, pl. a Német Szövetségi Köztársaság is előíranyozza a szövetségi jogegységi határozatait, pl. a munkajog területén. Fennebb már utaltunk arra, hogy ennek rendeltetése a törvényi jogi normák egységes alkalmazása. Külön precedensi, bírói jogforrás-jellegük nincsen, hiszen ezen álláspontok a hatályban levő normák helyes értelmezését szolgálják és illetően mérvadóak az alsóbb fokú bíróságok számára. Egyébként és elvben, instanciától függetlenül, a bíróságot az anyagi jog alkalmazásánál a törvényi jogszabályok kötik és nem a felsőbb fokú bíróságok jogi álláspontja. Ha ez elvben nem így volna, akkor a bírósági funkció közeledne a közigazgatási (államigazgatási) fölérendelési elvhez: hiszen az alsóbb fokú közigazgatási szervet kötelezi a szubordinációs (fölérendelési) elv a felsőbb fokú szerv jogi álláspontjának követésére. A bíróságot azonban csupán a törvény szava és rendeltetése kötelezi. Feltételezhető, tisztán formális jogi érvelés alapján, hogy a törvényi jogszabály világos, egyértelmű és helyes jogértelmezés esetén, azonos norma nem fog az alsóbb fokú bíróságoknál egymástól eltérő értelmezéshez vezetni. A jogalkalmazási gyakorlat azonban azt mutatja, hogy erre, különböző okoknál fogva, viszonylag gyakran kerül sor. Ennél fogva maradt meg a rend-

szerváltások után is a legfelsőbb bíróságok jogegységet szolgáló funkciója.

Közvetetten, habár a törvényi jogforrási rendszerben a legfelsőbb bírósági álláspontoknak nincs jogforrási (általános) érvényű jellege, mégis a kötelező vagy elvi álláspontok tartalmaznak precedenciális ismerveket, azáltal, hogy a törvény szellemében, mélyíthetik, pontosíthatják a törvényi norma jelentéstartalmát. Mindenesetre, szigorúan a jogértelmezés szabályai szerint (pl. a zárt felsorolású kivételek nem nyerhetnek kiterjesztő értelmezést – *exceptiones non sunt extendendae*).

A polgári korszaktól kezdődően máig, a magyar jogforrási rendszer közelít a kódexjoghoz és erre elhagyván a precedenciális hagyományt, áttér a Ptk. meghozatalakor (1959). Ennél maradt a megreformált Ptk. (1997) is. Az Új Ptk Javaslat is (2008) marad a kódex- azaz a törvényi jogforrás mellett. A Legfelsőbb Bíróság jogegységi vagy elvi álláspontjai, habár jogi természetét illetően nem „igazi” precedensi jogforrás, elegendő teret nyújtott és nyújthat a kódexjogi és partikuláris törvényi intézmények, azaz jogszabályok értelmének, jelentéstartalmának feltárásához. Úgy tűnik azonban, hogy az új magyar Alaptörvény mintha ennél nyomatékosabban juttatná kifejezésre a jövőendő Curia (valós) precedenciális jogkörét.

ZUSAMMENFASSUNG

Über des neues ungarisches Verfassungs- und Präzidentrechtes

Nach der neuen ungarischen Grundgesetz, welcher am 1. Januar 2012 in Kraft getreten wird, welcher statt des bisherigen Ungarischen Obersten Gerichtshofes läßt der tarditioneller Curia eingeführen, schon erneuten in der ungarischen Doktrin die Diskussionen über der Rechtsquellenart, in Zweispalt zwischen Kodex-Recht und Präzedenzrecht. Obwohl im ungarischen Rechtsquellenlehre, während des zweiten Hälfte des XIX. Jahrhunderts, bis zum erste Hälfte des XX. Jahrhunderts dominierte die Auffassung zu Gunsten der Präzedenz (ausser Rechtsgebiete welche mit ungarischen Sondergesetze geregelt wurde – wie zB. Handelsrecht, Konkursordnung, Ehe- und Familienrecht). Gegenüber aber auch eine starke Orientierung tendenziell zum Ausdruck kam, schon ab XV.Gesetz aus dem Jahre 1848 zum gunsten des Kodexrechtes. Der Hauptkommission für Kodifikation des neuen ungarischen Zivilrechtes zwischen 1998-2008/2012 arbeitete aus die erste und folgende Fassungen, Vorschlag über neues UBGB, unter Leitung von Prof. Vékás, welches auch das Parlament diskutierte und auch Sie zunechts im Jahre 2012 verkündete. Der Autor stellt die Frage ob ein Präzedenzrecht neben vollständiges Zivilgesetzbuch Platz nehmen kann. Umsomehr, weil das Richterrecht charakterisiert der Rechtssysteme, welche keine zivilrechtliche Kodifikationen haben. Zwischen Richterrecht als Rechtsquelle, versucht der Autor an einer Unterschied verweisen zu den Verpflichtende Auffassung des Obersten Gerichtshofes, was keine wahre Präzedenzrecht ist, sondern nur ein (die „niedere“ Gerichte verpflichtende) Auslegung des Gesetzes und für seine einheitliche Anwendung diene. Nach der Stellungnahme des Autors für eine wahre Präzedenzrecht besteht keiner Platz, falls eine vollständige Zivilrechtliche Kodifikation in Kraft getreten wird, deswegen weil dies zum unerwünschte Mischung des Machtverteilung führen könnte in Rechtsquellengebiet.